अनुक्रमांकः ....
निरीक्षकस्य हस्ताक्षरम् ....

Paper Code
BV-403

पतञ्जलिविश्वविद्यालयः

परीक्षा – मईमासः – 2019
शास्त्री/बी. ए. व्याकरणम् (सत्रम् : चतुर्थम)
तृतीयपत्रम् – संस्कृत साहित्यम्

समयः – होरात्रयम् **अधिकतमाङ्काः – 70**

अवधेयम् : इदं प्रश्नपत्रं सप्ततेः (70) अङ्कानां विद्यते। प्रत्येक खण्डे प्रदत्तानां निर्देशानामनुसरणपुरस्सरमेव प्रश्नानां समाधानं कर्त्तव्यम्। अङ्कविभाजनं प्रत्येकं खण्डस्य प्रश्नस्य च पुरतः द्रष्टुं शक्यते।

(खण्ड – क) **25 अङ्काः**

प्रश्नः1– अधोलिखितेषु पद्येषु केषाञ्चन त्रयाणां छन्दोऽलङ्काररसादिटिप्पणीनिर्देशपुरस्सरं व्याख्यां कुरुत। **(3X5=15)**

(क) अन्तर्हिते शशिनि सैव कुमुद्वती मे
दृष्टिं न नन्दयति संस्मरणीयशोभा।
इष्टप्रवासजनितान्यबलाजनस्य
दुःखानि नूनमतिमात्रसुदुःसहानि।।

(ख) रम्यान्तरः कमलिनीहरितैः सरोभि –
श्छायाद्रुमैर्नियमितार्कमयूखतापः।
भूयात्कुशेशयरजोमृदुरेणुरस्याः
शान्तानुकूलपवनश्च शिवश्च पन्थाः।।

(ग) उत्पक्ष्मणोर्नयनयोरुपरुद्धवृत्तिं
बाष्पं कुरु स्थिरतया विहतानुबन्धम्।
अस्मिन्नलक्षितनतोन्नतभूमिभागे।
मार्गे पदानि खलु ते विषमीभवन्ति।।

(घ) अभिजनवतो भर्तुः श्लाघ्ये स्थिता गृहिणीपदे
विभवगुरुभिः कृत्यैस्तस्य प्रतिक्षणमाकुला।
तनयमचिरात् प्राचीवार्कं प्रसूय च पावनं
मम विरहजां न त्वं वत्से शुचं गणयिष्यसि।।

(ङ) शमेष्यति मम शोकः कथं नु वत्से त्वया रचितपूर्वम्।
उटजद्वारविरूढं नीवारबलि विलोकयतः।।

प्रश्नः2– अभिज्ञानशाकुन्तले कण्वर्षिणा दुष्यन्तशकुन्तलाभ्यां प्रदत्तस्योपदेशस्य सारः स्वशब्दैर्लेखनीयः । (5)

अथवा

अभिज्ञानशाकुन्तलस्य चतुर्थाङ्कस्य कथां लिखत।

प्रश्नः3– अधोलिखितेषु कस्याप्येकस्यांशस्य प्रसङ्गनिर्देशपुरस्सरं व्याख्यां कुरुत – (5)

(क) कोऽन्यो हुतवहाद् दग्धुं प्रभवति।
(ख) अवेहि तनयां ब्रह्मन्नग्निगर्भां शमीमिव।
(ग) वैतानास्त्वां वह्नयः पावयन्तु।

(खण्ड – ख) 20 अङ्काः

प्रश्नः4– अधोलिखितेषु श्लोकेषु केषाञ्चन त्रयाणां श्लोकानां छन्दोऽलङ्काररसादिटिप्पणीनिर्देशपुरस्सरं व्याख्या कुरुत – **(3X5=15)**

(क) आस्तीर्णकोमलविचित्रकुथोदरेषु
स्वैरं विहृत्य भवनेषु कथं भवत्यः।
स्प्रक्ष्यन्ति दुर्जनमनोविषमां श्मशान –
भूमिं सितास्थिशकलप्रकरोत्तरीयाम्।।

(ख) गृहोपवनदीर्घिकातरविलम्बिपुष्पद्रुमाः
समीरणचलत्तरङ्गरुचकावलीमेखलाः।
विबुद्धकमलोत्पलाकरनिलीनहंसस्वना
रतेरुपनिबन्धनं मघवतोऽप्यलं कन्यकाः।।

(ग) विषयैर्न हि तृप्तिरिन्द्रियाणां
विषयाभ्यासविशेषघस्मराणाम्।
भवतीति विचिन्त्य बुद्धिमन्तः
प्रयतन्ते भवबन्धनक्षयाय।।

(घ) अपि चापरिनिष्ठितस्वभावे
प्रियता का नरवीर जीवलोके।
परमार्थविचारपेलवानां
प्रिय इत्येव विभ्रमो मतीनाम्।।

(ङ) क्वचिन्नरशिरोघटीविवरनिर्गतासृग्धरा –
वसासवविकारघस्मरपिशाचिपूगाकुलम्।
क्वचित्सिमिसिमायमानचितिकानलालिङ्गित –
स्फुरन्नरकलेवरोदरविनिर्गतान्त्रोरगम्।।

प्रश्नः5– अधःप्रदत्तेषु केषाञ्चन पञ्चानां व्याकरणात्मिकाः टिप्पण्यो लेखनीयाः – **(05)**

(क) दुःखहुताशनैः (ख) करपत्रनिष्ठुराः (ग) अकारणवत्सलस्य
(घ) स्वप्नेन्द्रजालसदृशः (ङ) अकालगर्भा (च) अबद्धमूला
(छ) अनिलोद्धततरङ्गभङ्गुराणि (ज) भवकान्तारपरायणाः ।

(खण्ड – ग) 25 अङ्काः

प्रश्नः6– अधोलिखितेषु दोषष् कयोरपि द्वयोः सङ्गतिनिर्देशपूर्वकं लक्षणोदाहरणे लेखनीये – **(2X5=10)**

पदगतं दुःश्रवत्वम्। पदगतं ग्राम्यत्वम्।
कथितपदत्वम्। अर्थप्रतीतौ कष्टत्वम्।

प्रश्नः7– अधःप्रदत्तयोः कस्मिश्चिदेकस्मिन्नुदाहरणे सोपपत्ति दोषोऽनुसन्धेयः – **(05)**

(क) आशीःपरम्परां वन्द्यां कर्णे दत्त्वा कृपां कुरु।

(ख) परोपकारनिरतैर्दुर्जनैः सह सङ्गतिम्।
कर्त्तव्यः साधुसंसर्गो न विधेया कदाचन।।

प्रश्नः8– माधुर्यगुणस्य *अथवा* प्रसादगुणस्य तद्व्यञ्जकवर्णनिर्देशपुरस्सरं लक्षणोदाहरणे प्रतिपादयत .... **(10)**

---------------x---------------